

Emekli Tümgeneral Hayrullah Fişek'in Özgeçmişi
(1885-1975)

3 Haziran 1885'te Kalkandelen'de (Makedonya) doğmuştur. Çocukluğunda babası Hafız Süleyman Efendi Defter Hakani Memuru olmasından Kalkandelen'de, sonra Akka'da (Filistin), sonra Drama'da (Batı Trakya) ve Balıkesir'de bulunmuştur. Balıkesir'de babasının ölümünden sonra, 1895'te İstanbul'da Kuleli Sınıfı Mahsusuna, 1901'de Harbiye'ye, 1904'te Teğmen Erkanı Harp namzedi sınıfına (okuluna) gitmiştir. 1907 yılında Erkanı Harp sınıfını (kurmaya) bitirerek, Mümtaz Yüzbaşı olmuştur.

Orduda görev almak için kurasını çekmiş; kurası 3.Orduya düşmüştür (O tarihte, 1.Ordu İstanbul'da, 2.Ordu Edirne'de, 3.Ordu Selanik'te, 4.Ordu Erzurum'da, 5.Ordu Şam'da, 6.Ordu Bağdat'ta, 7.Ordu Yemen'deydi. Geçici olarak Selanik'te 94.Alay 2.Tabur 4.Bölük Komutanlığını sonra Yunan sınırında Girebene ve Dışkat'ta 22.Alay 4.Tabur 4 Bölük Komutanlığını yapmıştır.

II.Meşrutiyet'ten sonra 1909'da 1.Ordu emrine İstanbul'da Plevne Nişancı Taburu 4.Bölük Komutanı olarak 1910'da bu taburla Arnavutluk hareketine Kaçanık muharebesine katılmış; 1911'de taburu ile İstanbul'a dönmüş, orada yeni oluşturulan 1.Nişancı Alayı 3.Tabur Komutanlığına atanmıştır.

18 Mayıs 1912'de Bayburt'taki, 30.Tümen Kurmay Başkanlığına atanmış; bu tümenle Balkan Harbi'nde, 17 Kasım 1912'de Çatalca ve yine bu tümenle Gelibolu cephesinde Dimetoka'nın kurtuluşu muharebelerinde bulunmuştur. Bulgarlarla mütarekeden sonra yine bu tümenle Çanakkale'nin Erenköy'ünde Çanakkale Boğazı'nı gözetleme işlerinde çalışmıştır.

26 Nisan 1914'te yine 30.Tümen ile Sivas'a, 13 Eylül 1914'te I.Dünya Savaşı seferberliğini tamamlayıp, Karadeniz'de Giresun'a geçmiştir. Bu dönemde, Kırım taraflarına bir çıkarma düşünülüyordu. Fakat Rus'ların doğudan topraklarımıza saldırmaları üzerine, Tümen 3.Ordu'nun emrine verilmiştir. 1 Kasım 1914'te Giresun'dan yola çıkılmış, günde ortalama 40 km. Yürüyüşle Tümen, 17 Kasım'da Erzurum'a varmıştır. 19 Kasım'da Köprüköy doğusunda Heran muharebesine ve Aralık 1914'te Sarıkamış'a yapılan taarruzda 30.Tümen ile 10.Kolordu'nun sol kanadında Kosor, Allahüekber, Sarıkamış, Bardız muharebelerine katılmıştır. **(21 Kasım'da ilk oğlu Nusret Sivas'ta doğdu. Savaşın en yoğun olduğu andı.)** Bu muharebelerde gösterdiği yararlılıklardan ötürü, Gümüş Liyakat madalyasıyla ödüllendirilmiş ve Mümtaz Yüzbaşılığı, Erkanı Harp (Kurmaya) mesleği ünvanına [nakledilmiştir](#).

Nisan-Mayıs 1916 Kop Dağı muharebelerinde 3000 rakımlı Bahtlı dağının zaptı için ve sonra Rusların bir baskını ile elden çıkan bu önemli dağın yeniden ele geçirilmesi için yapılan savaşları bizzat kendisi [idare etmiştir](#). Bu savaşlardaki hizmetine mükafat olarak 3 yıl kıdem zammı ile 1 Haziran 1916'da Binbaşı olmuş; 2 defa Liyakat ve Dördüncü Rütbeden Kılıçlı Osmanî Nişanı ile ödüllendirilmiştir.

1916 Bayburt ric'at (geri çekilme) hareketinde en buhranlı zamanlarda emri komutanın hemen hemen yok olduğu anlarda, Temmuz 1916'da Maden ve İmalî Grup Komutanlıklarını ve "4.Piyade ve 1.Süvari Tümeni'nden" mürekkep (oluşmuş) ve -şehit merhum- Albay Bahaeddin Beyin komutanlığını yaptığı kolordunun kurmay başkanlığı yapmış ve 18 Ağustos 1916'da Refahiye'nin doğusunda Karadağ'a yapılan taarruzda Tümen Komutanı Bahaeddin Beyin 19 Ağustos günü şehadeti üzerine Kolordu Komutanlığı emri ile Tümen komutanlığını deruhte etmiştir (üstlenmiştir).

7 Eylül 1916'da Kafkas Teşkilatı başlayınca, 10.Kolordu, 10.Kafkas Tümeni olmuş ve komutanlığına Albay Emin bey (Halıcioğlu – emekli Korgeneral) gelmiş; Binbaşı Hayrullah bey de bu Tümen'in Kurmay Başkanı olmuştur. Mart 1917'de cephede bulunan bu 10.Kafkas Tümeni, ihtiyatta bulunan 49.Tümen ile değiştirilmiş; Tümen geriye gönderilmiştir. 10.Tümen Kurmay Başkanı Hayrullah beyin araziye ve duruma vukufu (iyi bilmesi) dolayısıyla Kolordu Komutanı Yusuf İzzet Paşa'nın emri ile mevzide kalmıştır.

25 Mart 1917'de de 49.Tümen Kurmay Başkanlığı'na nakledilmiştir (atanmıştır). 30 Mayıs 1917'de 49.Tümen'in yalnızca subay kadrosuyla İstanbul'a, oradan Manisa'ya nakledileceği emri gelmiştir. Kolordu Komutanı Yusuf İzzet Paşa, Hayrullah beye haber göndererek, "Tümen kadrosuyla beraber gitmek mi, yoksa burada mı kalmak istediğini" sordurmuştur. O da,

- Nasıl emrederlerse demiştir.

Kolordu Komutanı, 49.Tümen Kadrosu ile gitmesini emretmiştir.

Bu suretle, 49.Tümenle İstanbul'a, oradan da Manisa'ya gönderilmiştir. Bir süre sonra da, Tümen, Aydın'da bulunan Nurettin Paşa Komutasındaki 21.Kolordu emrine girerek Aydın'a gönderilmiştir. Aydın'da 49.Tümen Başkanı iken, Ekim 1917'de İzmir'deki 17.Kolordu Harekat 1.Şube Müdürlüğü'ne atanmıştır. Bu sıralarda Kafkas Cephesi'ndeki hizmetleri dolayısıyla, Almanya'nın 2.Demir ve Avusturya İmparatorluğu'nun 3.Liyakatı Askeriye Madalyası ile taltif edilmiştir (ödüllendirilmiştir).

İzmir'de iken, Eylül 1918'de, Bulgarların ittifakımızdan ayrılarak düşmanlarımızla mütareke yapmaları üzerine Çanakkale Bağazı'nın yeniden önem kazanması üzerine Çanakkale Grubundaki 14.Kolordu'nun açık bulunan Kurmay Başkanlığı Vekilliğine Şube 1.Müdürü olarak atanmıştır. **(22 Eylül'de ikinci oğlu Hicri İzmir'de doğdu).** Bu sırada, bu Kolordu'nun Komutanlığını Hilmi Paşa (Harbiye'de Tabiye öğretmeni -Albay-) yapmaktaydı. Mondros Mütarekesi'nden sonra, 14.Kolordu Karargahı Tekirdağ'ına gelince , Kolordu Komutanlığına önce Kazım Karabekir Paşa, sonra da Yusuf İzzet Paşa gelmiştir. Mondros Mütareke tarihinden başlayarak, mütareke gereği hareket, terhis ve Gelibolu Yarımadasının boşaltılması gibi müşkül (zor) zamanlarda Kurmay Başkanı olarak bir hayli hizmetleri olmuştur.

İzmir'in 15 Mayıs 1919'da Yunanlılar tarafından işgali üzerine 14.Kolordu Karargahı Komutanı Yusuf İzzet Paşa ile Mayıs ayının son günlerinde Tekirdağ'ından Bandırma'ya taşınmıştır. Yunanlıların İzmir'in kuzeyinde yaptıkları çıkartma hareketleri ile Bergama'yı işgal etmeleri üzerine Yusuf İzzet Paşa ile beraber 61.Tümenin Balıkesir'deki alayı ile Soma, Kınık üzerinden Bergama'ya taarruz edilmiş ve 25 Haziran 1919 tarihinde Yunanlılar Bergama'dan uzaklaştırılmıştır. Taarruz 1.Alay ile yapılmış; -Alay askerlerinin

çoğu terhis edilmiş olduğundan- eldeki pek az asker, daha çok subay ve makineli tüfekle savaşmıştır.

Kolordu Komutanı Yusuf İzzet Paşa, Kurmay Başkanı Binbaşı Hayrullah beyle 4 Nisan 1920 tarihine kadar Bandırma'da Anzavur isyan hareketleri zamanında bulunmuş ve o tarihte Yusuf İzzet Paşa ile beraber Bandırma'dan Bursa'ya oradan Eskişehir'e ve 11 Temmuz 1920'de Ankara'ya [gelmişlerdir](#).

Erkanı Harbiye Umumiye Reisi (Genel Kurmay Başkanı) Miralay İsmet bey (İnönü), kendisinin başvurusu üzerine, Hayrullah beyin, Milli Savunma Bakanlığı Ordu Şubesinin (dairesinin) teşkiline ve müdürlüğüne atandığını bildirmiştir. Bu görevde iken, İnönü muharebelerinin ikmal işlerinde önemli hizmetleri olmuştur.

1 Haziran 1921'de Kocaeli Grubu Mürettep (Birleşik) Kolordusu Kurmay Başkanlığına atanmıştır. Albay Kazım bey (Köprülü, Özalp) komutasında, 23 Haziran 1921 Adapazarı ve İzmit muharebelerine katılmıştır. 10 Temmuz 1921'de Garp Cephesine doğru Yunanlıların ilerlemeye başlaması üzerine, düşmanın yan ve gerilerine Bilecik taraflarında baskınlar düzenlenmesinde Kurmay Başkanı olarak hizmetleri olmuştur.

Doğruca Genel Kurmay'a bağlı olan Kocaeli Mürettep Kolordusu 12 Ağustos 1921'de, bu kez, esas Garp Cephesi Nizamı Harbine (kuruluşuna) girerek, karargah olan Geyve'den Nallihan üzerinden Sakarya cephesi sağ kanadına gelmiştir. 24 Ağustos – 13 Eylül 1921 tarihleri arasında Sakarya muharebelerinde Kolordu Kurmay Başkanı olarak ödevini yapmıştır. Bu Mürettep Kolordu, bu muharebelerden sonra, 3.Kolordu adını almıştır. Kolordu Komutanı Kazım bey, bu muharebelerde Paşa olmuş; Kurmay Başkanı Hayrullah beyin Yarbaylığa yükseltildiği de 18 Ekim 1921'de bildirilmiştir.

Sakarya Muharebeleri'nden sonra 3.Kolordu Karargahı 26 Ağustos 1922'ye kadar [Sivrihisar'daydı](#). Kolordu Komutanı Kazım Paşa, 16 Ocak 1922 tarihinde Milli Müdafaa (Savunma) Bakanı olarak Kolordu Komutanlığından ayrılmış; yerine Albay Şükrü Naili bey gelmiştir. Büyük Taarruz'da Kolordu'nun başında Şükrü Naili bey vardı; bu taarruzdan sonra Generalliğe [yükseltilmiştir](#). Kurmay Başkanı Hayrullah bey ise, yarbaylıkta 1 yılı doldurmadığından Albaylığa yükselmemiş ve yalnızca bir takdirname ile ödüllendirilmiştir.

Büyük taarruzda Kolordu Aziziye, Emirdağ kuzeyinde bulunmuş; Altıntaş işgalinden sonra Kütahya üzerinde Eskişehir bölgesindeki düşman gerilerine doğru yönelmiş, düşman daha önce çekilmiş olduğundan, Kolordu, İnönü üzerinden hareketle 12 Eylül 1922 Bursa'nın kurtuluşunu sağlamış ve Mudanya'da bulunan takviye edilmiş (güçlendirilmiş) beş-altı alaylı 11.Yunan Tümeni [esir edilmiştir](#) (**Eşi ve iki çocuğu kurtuluş savaşı boyunca, Yunan işgalindeki Bursa'da yaşamıştır**).

Bursa dolaylarının kurtuluşundan sonra, Kolordu, 1 Ekim 1922'de Kocaeli bölgesine, İzmit'e gelmiş ve Karargah, barış antlaşmasına kadar Hereke'de kalmıştır. 6 Ekim 1923'te, 3.Kolordu 1.Tümeni ile İstanbul'a girmiştir.

Kurmay Başkanı Yarbay Hayrullah bey, Kolordu'nun dar kadrosuyla, İstanbul'un özelliği dolayısıyla, yoğun çalışmayı gerektiren işlerinde, 7 ay süresince görev yapmıştır. 15

Nisan 1924'te Edirne'de Batı Sınır Komutanlığı'na (Garp Hudut Komiserliği) atanmış ve 9 Mayıs 1924'te Edirne'de işe başlamıştır.

Lozan Muahedesi'nin (Antlaşması'nın) 3.Mukavelesi gereğince Trakya Gayri-Askeri Mıntıkası Tahdidi Hudut Komisyonu (Askerden arındırılmış bölgenin sınırlandırılması komisyonu) Türkiye Temsilciliği'ne ve Türk Komisyonu Başkanlığı'na 6 Ekim 1924 tarihinde atanmıştır. Komisyon'da İngiliz, Fransız ve İtalya'nın birer askeri temsilcisi vardı. O devletlerin İstanbul'daki ataşemiliterleriydi (askeri temsilcileri) bunlar. Bulgar sınırı incelenirken Bulgarlardan, Yunan sınırı incelenirken Yunanlılardan Yarbay rütbelerinde birer subay hazır bulunurdu. Bu komisyonun çalışmaları 26 Kasım 1924'te bitmiştir. Bu görevin çabuk ve başarıyla lehimize çözümlenmiş olmasından ötürü, Yarbay Hayrullah bey, Genel Kurmay Başkanlığı'nca, yazılı bir takdirname ile ödüllendirilmiş ve 22 Aralık 1924'te Albaylığa yükseltilmiştir.

5 Temmuz 1925'te Türkiye-Yunanistan Tahdidi Hudut Komisyonu Türkiye Temsilciliği ve Türk Komisyonu Başkanlığı görevine başlamıştır. Komisyon Başkanı Lozan Muahedesi gereğince, tarafsız Hollandalı Albay Baker [idi](#). Yunanistan'dan ise Yarbay Minotakis vardı. Çalışmaların sonlarına doğru güneyde Enez Çay adasının iki kolu üzerinde çıkan anlaşmazlık dolayısıyla Yunanistan'ın Cemiyet-i Akvam'a (Birleşmiş Milletler) başvurusu üzerine 12 Mart 1926'da eski Dışişleri Bakanlarından, TBMM Dışişleri Komisyonu Başkanı Şükrü Kaya'nın başkanlığında, Mehmet Cevad (Açıklan), Feridun Cemal'in (Erkin) bulunduğu yetkili heyette baş askeri üye olarak Cenevre'ye gitmiştir. Cemiyet-i Akvam, bu konuda, Türkiye'nin lehine karar vermiştir (Cenevre'de 5 gün kalınmıştır).

Türkiye'ye dönüştü, arazi üzerindeki sınır çalışmaları bitince 1 yılı geçen bu çalışmaları bir protoka bağlamak üzere, Komisyon Başkanı Hollandalı Albay Baker'in teklifi üzerine 26 Eylül 1926'da İstanbul'dan Atina'ya geçilmiştir. Atina'da protokol için pek çok oturumlar yapılmıştır. Sonunda, 5 Kasım 1926'da, Atina'da, Yunan Orduevi'nde, Yunan Dışişleri Bakanı ve Yunan Genel Kurmay Başkanı'nın hazır bulunduğu bir toplantıda iki tarafın birer konuşmasından sonra protokol Albay Baker ve iki tarafın subay üyeleri tarafından imzalanmıştır. 6 Kasım 1926'da, Pire'den İstanbul'a dönmüş ve 15 Kasım 1926'da Tahdidi Hudut Komisyonu'nun görevi tamamlanmıştır. Hayrullah bey eskisi gibi Edirne'de Hudut (sınır) Komutanlığı görevini sürdürmüştür.

14 Ağustos 1927'de Sivas'ta 5.Kafkas Tümeni Piyade Tugayı Komutanlığına atanmıştır. 22 Mayıs 1928'de Tümen ile Konya'ya giderek, 5. Kolordu Kuruluşuna katılmıştır. Tümen Komutanı General Sabit Noyan'ın 5.Kolordu Komutanlığına vekaleten atanması üzerine Albay Hayrullah bey de, 11 ay boyunca 5.Tümen Komutanlığına vekalet etmiştir. Bunun ardından, önce, 10 Eylül 1928'de Konya'da 2.Ordu Müfettişi General Fahrettin Altay'ın Kurmay Başkanlığı'na; ardından da 31 Kasım 1930'da Muğla'da müstakil 18.Dağ Tugayı Komutanlığına atanmıştır. 12 Kasım 1930'dan başlamak üzere İstanbul'da Yıldız'da Alman Albayı Müller'in idaresindeki Büyük Komuta Kursu'na katılmış ve bu görev 10 ay sürmüştür. Muğla'ya dönüşünü izleyen günlerde, 28 Ekim 1931'de Milli Savunma Harbiye Dairesi Başkanlığı'na atanmış ve 30 Ağustos 1932'de Mirlivalığa (Tuğgeneral) yükseltilmiştir.

2 Ocak 1933'de Siirt'te 2.Tümen Komutanlığına atanmış ve Tümgeneralliğe [yükseltilmiştir](#). Siirt'te bulunduğu 2 yıl içinde 2 kez 1,5'ar ay Diyarbakır'da Kolordu

Komutanı Kenan Paşaya [vekalet etmiştir](#) (3, 1). Siirt'te komutanlığı süresinde asayiş pek iyi geçmiş; bir silah toplama işi yapılmış ve bir olay çıkmadan 5.000 kadar silah toplanmıştır. Siirt'te Tümen Hastanesi, birbirinden uzak ve farklı binalarda görev yapmaktaydı. O yıl Tümen'in inşaat ödeneği ise 100 Lira idi. Vali Sakip beyin yardımı ile düzenlenen bir piyangodan 300 Lira sağlanmış; bununla kentin güneyinde kışla pavyonlarının batısında 3 pavyon olarak hastanenin 50 yataklı 1.Pavyonu tamamlanmış; 2.Karantina Pavyonu'nun da yarısı zamanında tamamlanmıştır.

4 Aralık 1934'te Tekirdağ'ındaki 61.Tümen Komutanlığı'na atanmıştır. Yerine atamanın gelmesini beklemesi emredilmiş olduğundan; ancak 1 Şubat 1935 tarihinde Tekirdağ'ında göreve başlayabilmiştir. Tekirdağ'ında pek az süre kalmıştır. 9 Nisan 1935'te Milli Savunma Bakanlığı Harbiye Dairesi Başkanlığı'na atanmıştır. 4 yıl süren bu görevi sırasında, olağanüstü ödenek alınarak ordunun özellikle yeni sistem top, silah ve donanım ile güçlendirilmesinde önemli hizmetleri olmuştur. Harbiye Dairesi Başkanı iken, 1937 yılında Trakya Manevralarına hakem olarak katılmıştır.

1 Nisan 1939'da yeni oluşturulmakta olan 28.Tümen Komutanlığı'na atanmıştır. Trakya'da yapılan büyük manevralara hakem olarak katılmış; Tümen Komutanlığında 1 yıl kadar [kalmıştır](#).

8 Mart 1940'da Milli Savunma Bakanlığı Kara Müsteşarlığı'na atanmıştır. 7 yıl süren Kara Müsteşarlığı döneminde, dairelerin işlerin en küçük ayrıntısına kadar inceleyerek, dikkatle çalışmalarını sağlamaya çalışmıştır. Kara Müsteşarlığı döneminde şu Bakanlar ile çalışmıştır : General Naci Tınaz, Saffet Arıkan, Ali Rıza Artunkal, General Cemil Cahit Toydemir. Şu Müsteşarlarla çalışmıştır : Nazmi Solok, Sedat Doğruer, Galip Deniz, Mahmut Berköz...(34)

14 Temmuz 1946 tarihinde yaş haddi üzerine emekliye ayrıldıysa da, 15 Mart 1947 yılına kadar emekli olarak Kara Müsteşarlığı görevine devam etmiştir. Yedi yıllık müsteşarlığında dikkatli çalışmasıyla orduya, memlekete hizmeti, madunları, arkadaşları, mafertleri arasında daima takdirle söylenmiş; yerinin kolay kolay doldurulamayacağını işitmiş; 45 yıllık bilfiil ve 16 yıl muhabere zamları ile 61 yıllık askerlik hizmetini tamamlayarak; 61 yaşında sevinç ve kıvanç içinde ordudan ayrılmıştır.

Unutamadığı ve kıvançla andığı, kendisini mutlu kılan bir şey de, kendisinin ilk Harbiye Dairesi Başkanlığı'na getirildiği 1920 yılında, işe başladığını "arz etmek" üzere Genel Kurmay Başkanı'nın huzuruna çıktığında, Sayın Mareşal Fevzi Çakmak'ın, kendisine, "Seni dürüst bir zat olduğun için bu işin başına getirdik" demiş [olmasıdır](#).

Yaşamının geri kalan bölümünde, Emekli Subaylar Derneği ve Türk Dil Kurumu üyesi olarak sosyal çalışmalarını sürdürmüştür. 1975 yılında, evde düşerek geçirdiği kaza sonrası 5 gün hastanede kaldıktan sonra yaşamını yitirmiştir.